

О. Радутний, кандидат юридичних наук
доцент кафедри кримінального права
Національної юридичної академії Украї-
ни імені Ярослава Мудрого

Механізм заподіяння шкоди будь-якому об'єкту через протиправний вплив на інформаційні відносини

У кримінально-правовій літературі досить докладно розроблена характеристика внутрішньої структури суспільних відносин як об'єкта кримінально-правової охорони. В їх структурі виділяють суб'єктів відносин, предмет, з приводу якого існують відносини, і суспільно значущу діяльність (соціальний зв'язок) як зміст відносин¹. З'ясування учасників суспільних відносин (суб'єктного складу) та їх соціальних функцій у цих відносинах дозволяє правильно визначити сутність і обсяг тих суспільних відносин, що поставлені під охорону кримінального закону, а також встановити «механізм» заподіяння шкоди об'єкту².

Процес посягання на об'єкт кримінально-правової охорони може починатися з будь-якого елементу суспільних відносин та хвильоподібно поширюватися на інші. Передумовою такого твердження є позиція В. К. Глистіна³ про те, що суспільні відносини завжди є системою з притаманними їй як єдності властивостями, які не зводяться до властивостей окремих структурних елементів, і будь-які зміни, що відбуваються в будь-якій складовій частині, змінюють властивості усієї системи або руйнують її як цілісність.

Учасником (суб'єктом) суспільних відносин виступає особа, яка наділена певними правами щодо їх предмета та може визнаватися потерпілим від злочину. Безпосередній вплив на таку особу може являти собою точку доступу для протиправного впливу на об'єкт злочину. Іншим суб'єктом суспільних відносин виступає суб'єкт

¹ Див.: Дроздов А. В. Человек и общественные отношения / А. В. Дроздов. – Л., 1966. – С. 23–29, 63–65, 69; Тацій В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве / В. Я. Тацій. – Харьков, 1988. – С. 16, 17.

² Тацій В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве / В. Я. Тацій. – Харьков, 1988. – С. 22, 29.

³ Глистин В. К. Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений (объект и квалификация преступлений) / В. К. Глистин. – Л., 1979. – С. 86.

злочину, бо за В. С. Прохоровим¹, кожна особа, яка вчинила злочин, є суб'єктом тих конкретних суспільних відносин, на які посягає її діяння.

Предметом суспільних відносин визнається все те, з приводу чого чи у зв'язку з чим існують ці суспільні відносини². В одних випадках таким структурним елементом є фізичні тіла, речі, а в інших — соціальні чи духовні блага, цінності³.

Згідно з положеннями чинного Кримінального кодексу України (надалі — КК) предметами суспільних відносин, а також предметами злочину можуть виступати: майно (статті 185, 186, 187, 194, 196 КК тощо), право на майно (статті 189, 190 КК), електрична або теплова енергія (ст. 188¹ КК), зброя (статті 201, 262, 263 КК), історичні та культурні цінності (статті 193, 201 КК), наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналоги (статті 305, 307–309, 314 КК), прекурсори (статті 305, 311, 312 КК), снотворний мак та конопля (ст. 310 КК), вірус імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (статті 130, 131 КК), венерична хвороба (ст. 133 КК), лікарські засоби (ст. 141 КК), органи або тканини людини (ст. 143 КК), кров людини (ст. 144 КК), виборчі бюлетені, бланки відкріпних посвідчень та бюлетені для голосування на референдумі (ст. 158 КК), виборча документація (ст. 158¹ КК), фінансова (матеріальна) підтримка для здійснення виборчої кампанії (ст. 159¹ КК), аліменти (ст. 164 КК), кошти на утримання непрацездатних батьків (ст. 165 КК), заробітна плата, стипендія, пенсія чи інші установлені законом виплати (ст. 175 КК), твори науки, літератури і мистецтва, комп'ютерні програми і бази даних (ст. 176 КК), твори, що пропагують культ насильства і жорстокості (ст. 300 КК), порнографічні предмети (ст. 301 КК), національна валюта України, іноземна валюта, державні цінні папери та білети державної лотереї (ст. 199 КК), диски для лазерних систем зчитування, матриці, обладнання та сировина для їх виробництва (ст. 203¹ КК), мікробіологічні або інші біологічні агенти чи токсини (ст. 326 КК) тощо.

Поряд з цим, якщо це передбачено або прямо впливає з тексту закону, предметом окремих злочинів може бути також інформація, зокрема, таємниця (державна, банківська, комерційна, лікарська, та-

¹ Прохоров В. С. Преступление и ответственность / В. С. Прохоров. – Л., 1984. – С. 50.

² Глистин В. К. Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений (объект и квалификация преступлений) / В. К. Глистин. – Л., 1979. – С. 47.

³ Таций В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве / В. Я. Таций. – Харьков, 1988. – С. 42, 43.

ємниця голосування, листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, усиновлення чи удочеріння, професійна таємниця захисника в кримінальному процесі — статті 111, 114, 145, 159, 231, 232, 328, 329 КК України — далі КК тощо), відомості (про проведення медичного огляду особи — ст. 132 КК, про екологічний стан — ст. 238 КК, про заходи безпеки — ст. 381 КК), інша інформація (яка надається спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу — ст. 209¹ КК; інсайдерська інформація та інформація про діяльність емітента — статті 232¹, 232² КК), завідомо неправдиве повідомлення — статті 259, 383 КК тощо.

Цікавим є питання про те, як співвідносяться між собою інформація та інші різновиди предметів злочину (майно, електрична або теплова енергія, наркотичні засоби, психотропні речовини та їх аналоги, вірус імунодефіциту людини чи іншої невеликої інфекційної хвороби, венерична хвороба, лікарські засоби, органи, кров або тканини людини, матриці тощо).

Сучасними дослідженнями в галузі фізики доведено, що все навкруги є інформацією. Всесвіт, зокрема усі його об'єкти, які ми сприймаємо як матеріальні, являє собою величезну плаваючу голограму, в будь-якій точці якої міститься інформація про весь оточуючий світ, але вона закодована в голографічних інтерференційних мікроструктурах¹. Теза про те, що Всесвіт подібний до гігантської голограми², була доведена ще учнем Альберта Ейнштейна — професором Лондонського університету, одним із найвидатніших фахівців у галузі квантової фізики Девідом Бомом.

Крім того, не існує ізольованих систем, кожна частка Всесвіту перебуває у миттєвому зв'язку зі всіма іншими частками. Уся система, навіть якщо її частки розділені між собою величезними відстанями і між ними відсутні сигнали, поля, механічні сили, енергія тощо, функціонує як Єдина система. При цьому миттєвого зв'язку витрат енергії не вимагається³.

З точки зору сучасної фізики, ненауковим виглядає розподіл предметів злочину (інформацію, майно, електричну або теплову енергію, зброю, органи або тканини людини тощо) між собою на окремі явища, тоді як ознакою, що їх об'єднує, є інформація, завдяки якій вони утворені. М. Талбот затверджує, що незважаючи на удавану роз'єднаність

¹ Талбот М. Голографическая Вселенная / М. Талбот. – М., 2004. – С. 14.

² http://ru.wikipedia.org/wiki/Бом,_Дэвид

³ Уилсон Р.-А. Психология эволюции / Р.-А. Уилсон. – Киев, 1999. – С. 147.

речей на експлікативному рівні, все являє собою безперервно розподілену реальність, яка кінець кінцем завершується тим, що імплікативні (сховані) та експлікативні (відкриті) порядки зливаються один з одним¹. Усе взаємопроникає у все, і хоча людській натурі властиве все навколо себе поділяти та розчленувати, усі розподіли є штучними, природа є нерозривним павутинням.

З приводу інформаційних потоків доктор філософських наук В. А. Колеватов вказує, що ми вже давно дійшли розуміння того, що крім визнаних двох потоків обміну (речовина та енергія) існує третій, найважливіший та, можливо, ключовий для наукового вирішення проблеми сутності життя — потік обміну інформацією, який виявляється для живої та будь-якої істоти важливішим, ніж потоки речовини та енергії².

На думку дослідника психофізичних явищ академіка Ю. А. Фоміна, настав час значно розширити поняття «інформація» та розглядати її як невід'ємну ознаку матерії або як форму її існування³.

Якщо наш Всесвіт подібний до гігантської голограми, то це означає, що світ, у якому ми живемо, насправді може являти собою тонку та складну ілюзію на кшталт голографічного зображення⁴. Під нею знаходиться більш глибокий порядок буття — позамежний та початковий рівень реальності, з якого народжуються всі об'єкти, у т. ч. видимість нашого фізичного світу аналогічно тому, як зі шматочка голографічної плівки народжується голограма. На думку С. Р. Аблеева, у природі не існує таких фізичних об'єктів, явищ або процесів, які не мали би відповідних інформаційно-енергетичних аналогів (оригіналів)⁵.

Експериментально доведено⁶, що відомі нам шість органів чуттів надсилають у мозок саме хвильову інформацію про оточуючий нас

¹ Талбот М. Голографическая Вселенная / М. Талбот. – М., 2004. – С. 102.

² Колеватов В. А. Управляющая информация и четырехмерное время как новые предметы физики / В. А. Колеватов, Г. А. Колеватов // Сознание и физическая реальность. – 2005. – Т. 10. – № 2. – С. 23–31.

³ Фомин Ю. А. Познание тайны / Ю. А. Фомин. – М., 1995. – С. 96.

⁴ Див.: Фактор Д. Развёртывающееся значение. Три дня диалогов с Дэвидом Бомом / Д. Фактор ; пер. с англ. М. Немцова. – М., 1992. – С. 48–50.

⁵ Аблеев С. Р. Многомерная онтология космической реальности. Вещество, энергия, информация и структура космического пространства в контексте информационно-энергетической концепции / С. Р. Аблеев // Сознание и физическая реальность. – 2003. – Т. 8. – № 3. – С. 6–15.

⁶ Казначеев В. А. Выживание населения России. Проблемы «Сфинкса XXI» века / В. А. Казначеев, А. И. Акулов, А. А. Кисельников, И. Ф. Мингазов. – Новосибирск, 2002. – С. 117.

хвильовий світ. А мозок, як телевизор, отримуючи хвильову інформацію, відображає її на нашому внутрішньому екрані як предметну. Люди є унікальними істотами, які одночасно перебувають у тонкому хвильовому світі та у фізичному, що створений для нас нашим мозком. При цьому мозок є свого роду інструментарієм, який здатний збігати в хвильовий ефіроторсіонний світ, працювати та існувати там, взаємодіяти і повертатися.

Тоді виходить, що за рівнем речей та явищ, які нас оточують, зокрема таких предметів злочину, як майно, електрична або теплова енергія, вірус імунodefіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, органи, кров або тканини людини, матриці тощо, знаходиться наступний рівень узагальнення — рівень інформації, за яким існують ще не досліджені рівні. Тоді інформація несподівано у всіх випадках виступає предметом злочину, замість тих, що усвідомлюються на поверхні.

Із цього неодмінно випливає, що на глибинному рівні предметом будь-яких суспільних відносин є інформація. Завдяки існуванню нерозривного зв'язку предмета з об'єктом злочину можливо дійти висновку, що посягання на безпосередній, родовий та загальний об'єкт будь-якого злочину відбувається через посягання на інформаційні відносини. Останні не обов'язково усвідомлюються суспільством у повному обсязі, але незалежно від цього існують та впливають на оточуючий світ.

Як суб'єкт правовідносин та взагалі жива істота, людина являє собою якісно нову форму існування матерії, закони якої мають інформаційний (хвильовий) характер та пов'язані з функціонуванням свідомості. Та оскільки і вона теж визнається фракталом (голограмою, що наділена властивостями самоподоби, але і дозволяє окремі відхилення, не копіює структуру, але передбачає можливість творчості)¹, то навіть під час безпосереднього впливу на потерпілого суб'єкта суспільних відносин злочинного впливу зазнає інформація, а отже, інформаційні відносини.

Ще одним обов'язковим структурним елементом будь-яких суспільних відносин виступає соціальний зв'язок, який розглядається і як сам зміст суспільних відносин. У юридичній літературі за-

¹ Див.: Глейк Дж. Хаос. Создание новой науки / Дж. Глейк. – СПб., 2001. – С. 70; Рыбина Л. А. Аналитическое программирование информационных обменных процессов активных биологических форм / Л. А. Рыбина, И. Н. Серов. – СПб., 2002. – С. 13, 82.

значається, що суспільні відносини можуть виявлятися не лише у вигляді діяльності, вони можуть існувати у вигляді «позицій» людей стосовно один одного — у формі правового чи соціального статусу, у вигляді соціальних інститутів тощо¹. Причому важливою ознакою соціального зв'язку є обов'язок щодо певної поведінки взаємопов'язаних та взаємодіючих суб'єктів суспільних відносин².

Соціальний зв'язок як елемент суспільних відносин завжди перебуває у взаємозв'язку з іншими структурними елементами. З одного боку, на його зміст впливають суб'єкти суспільних відносин, бо він виступає певною формою їх взаємодії і взаємозв'язку, з другого — його не можна розглядати у відриві від предметів суспільних відносин³. Отже, соціальний зв'язок завжди виникає й існує у зв'язку з тим чи іншим предметом суспільних відносин. Якщо предмету суспільних відносин заподіюється шкода, то негативного впливу зазнає і соціальний зв'язок, а тим самим шкода спричиняється і суспільним відносинам у цілому.

Протиправний вплив на соціальний зв'язок може бути здійснений шляхом: а) невиконання учасником правовідносин покладеного на нього соціального обов'язку (невиконання певних дій, утримання від здійснення певних дій); б) неналежного виконання учасником суспільних відносин покладеного на нього соціального обов'язку; в) виконання учасником суспільних відносин дій, що протирічать його соціальному обов'язку. Саме внаслідок зміни чи розриву соціального зв'язку порушується стан захищеності, руйнується або змінюється на гірше положення сумлінних учасників суспільних відносин.

Викладене дозволяє встановити, що механізм заподіяння шкоди будь-якому об'єкту кримінально-правової охорони завжди полягає у посяганні на предмет суспільних відносин, протиправному впливі на сумлінного учасника суспільних відносин або у зміні соціального зв'язку. Зважаючи на те, що предмет, учасник та суспільний зв'язок на більш високому рівні узагальнення являють собою певного виду інформацію, то протиправний вплив завжди здійснюється через інформаційні відносини.

Проведений аналіз не претендує на остаточність вирішення всіх порушених питань, але закликає до подальшої дискусії та поглибленого пошуку.

¹ Див.: Кудрявцев В. Н. Право и поведение / В. Н. Кудрявцев. – М., 1978. – С. 59.

² Див.: Тацій В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве / В. Я. Тацій. – Харьков, 1988. – С. 60.

³ Див.: Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України : навч. посіб. / В. Я. Тацій. – Х., 1994. – С. 45.

На жаль, сьогодні ми прийшли до того, що намагаємось опанувати непізнану частину Всесвіту за допомогою такого інструментарію, який не здатний її пізнати. Фрагментарний спосіб мислення, яким зараз володіє людство, сприяє виникненню такої реальності, яка постійно розпадається на неупорядковані, дисгармонічні та деструктивні уламки, у той час як світ є єдиним цілим, що може поділятися на частки, але не може ламатися на непов'язані фрагменти.

Якщо ж, стверджують провідні фахівці у галузі фізики¹, інтелект на планеті Земля буде, як і раніше, розвиватися в догмах та уявленнях матеріалістичної науки і ігноруватиме голографічний світ із наявністю свідомості в клітинах та просторі, ми не зможемо прогресувати. Наша примітивна свідомість буде входити у все зростаюче протиріччя, та страшніше, якщо в нього увійде репродуктивний потенціал (яйцеклітина, сперматозоїди, запліднення, можливість вагітнити, ембріогенез тощо) і весь поліголографічний процес взаємодій як мікромодель еволюції свідомості та еволюції Всесвіту. І якщо процес накопичення протиріч буде нарощуватись, то білково-нуклеїнова сутність людської свідомості та наша тілесна форма просто зникнуть, зникне вид, а біосфера може еволюціонувати в іншому напрямі².

¹ Див.: Тихоплав В. Ю. Новая Физика Веры / В. Ю. Тихоплав, Т. С. Тихоплав. – СПб., 2007. – С. 171.

² Див.: Казначеев В. П. Очерки о природе живого вещества и интеллекта на планете Земля: Проблемы космопланетарной антропоэкологии / В. П. Казначеев, А. В. Трофимов. – Новосибирск, 2004. – С. 219.